

**РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Рівненського обласного
інституту післядипломної
педагогічної освіти

30.06.2026 № 197-од

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів освіти

«ОРГАНІЗАЦІЯ НАСКРІЗНОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ
ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ НУШ»

Рівне – 2026

Розробники: Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти (Гавлітіна Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки й освітніх інновацій Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; Мінакова Н.Г., старший викладач кафедри педагогіки й освітніх інновацій, методист лабораторії національного виховання Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти).

Напрямок підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників щодо проєктування, координації та забезпечення наскрізного процесу формування цінностей у виховному середовищі НУШ.

Розроблено з урахуванням типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 № 904.

Термін дії програми: з 01.09.2026 до 01.09.2031

Рецензенти:

Наталія Давидюк, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Наталія Савінова, кандидат педагогічних наук, директор Птицької гімназії Тараканівської сільської ради

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми.

Актуальність програми зумовлена глибокою трансформацією освітньої парадигми в Україні, де ключовим орієнтиром реформи «Нова українська школа» визначено перехід від знаннєвої до ціннісно-орієнтованої та компетентнісної моделі освіти і полягає у необхідності розвитку професійної компетентності педагогічних працівників щодо реалізації виховної складової освітнього процесу в умовах сучасних суспільних викликів, формування безпечного, ціннісно орієнтованого освітнього середовища, забезпечення психоемоційної підтримки здобувачів освіти, розвитку їхньої життєстійкості, громадянської та національної ідентичності, а також опанування педагогами сучасних підходів, технологій і практик виховання, що відповідають завданням Нової української школи.

Концепція Нової української школи визначає соціальне замовлення та пропонує пріоритети у вихованні компетентної особистості, виховний компонент змісту освіти, спрямування виховного процесу на загальнолюдські цінності, його побудову навколо соціально-значущих цілей і цінностей, наскрізне їх виховання з урахуванням особливостей функціонування закладу освіти, вікових та індивідуальних можливостей учнів і специфікою організації цілісного виховного простору особистості та її соціально-педагогічної підтримки, а також реалізації аксіологічного підходу до виховання, спрямування його на результат у формі ціннісного потенціалу розвинутих ключових і предметних компетентностей учнів, посилення емоційно-ціннісного компоненту структури розвитку особистості та її навченості, поглядів, переконань, поведінки, вчинків на основі ціннісних орієнтирів, установок, ставлень та практичних здатностей, успішної самореалізації в професії і житті, формування особистості, патріота, інноватора, здатного конкурувати на ринку праці, навчатися впродовж життя та забезпечувати науково-технічний прогрес і поступ українського суспільства в європейському та світовому просторі.

Програму розроблено відповідно до законодавства України у сфері освіти, професійного стандарту вчителя та сучасних науково-методичних підходів до ціннісно-орієнтованого навчання. Її зміст гармонійно поєднує фундаментальні педагогічні компетентності зі специфікою забезпечення наскрізного виховного процесу в умовах НУШ

Сучасний етап розвитку освіти України характеризується масштабними трансформаційними процесами, спрямованими на переосмислення виховної місії школи, плекання цілісної особистості, утвердження національно-патріотичних орієнтирів та розбудову безпечного, недискримінаційного освітнього середовища. Упровадження засад Нової української школи вимагає від педагогічних працівників нових професійних компетентностей: здатності реалізовувати ціннісний потенціал кожного навчального предмета, володіння інноваційними виховними технологіями та вміння здійснювати наскрізний процес формування цінностей у щоденній освітній практиці.

Цільова група: педагогічні працівники закладів освіти різних типів і форм власності.

Обсяг (тривалість): 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Особливості реалізації програми: реалізація програми ґрунтується на засадах гнучкості, варіативності, практичної спрямованості та орієнтації на професійні потреби педагогічних працівників у сфері виховання особистості здобувача освіти й організації виховного процесу в сучасному закладі освіти.

До реалізації програми залучаються науково-педагогічні, педагогічні працівники, тренери, методисти та інші фахівці, які мають відповідну фахову підготовку, досвід практичної діяльності у сфері виховання й соціалізації дітей та молоді, а також досвід проведення заходів із підвищення кваліфікації. За потреби до проведення окремих занять можуть залучатися науковці, експерти з питань ціннісно-орієнтованої освіти, представники громадських організацій та правозахисних інституцій.

Форма навчання: очна, очна (з використанням технологій дистанційного навчання).

Мета підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей педагогів щодо проектування та впровадження наскрізного процесу формування цінностей в НУШ на основі спільних ціннісних орієнтирів формування, розвитку та виховання дітей і учнівської молоді в Україні.

Завдання підвищення кваліфікації:

Програма спрямована на:

створення умов для формування в педагогічних працівників цілісного розуміння сутності виховання як наскрізного процесу в сучасному закладі освіти;

ознайомлення педагогів із нормативно-правовими засадами державної політики у сфері виховання та організації виховного процесу в закладі освіти;

формування цілісного розуміння суті наскрізного процесу виховання як інтеграційної основи урочної, позаурочної та позашкільної діяльності;

створення умов для формування в педагогічних працівників цілісного розуміння щодо концептуальних засад реформи «Нова українська школа» в частині ціннісно-орієнтованого та компетентнісного підходів;

розвиток компетентності в педагогів щодо організації виховного процесу на засадах рівності усіх здобувачів освіти, без будь-яких форм дискримінації, на засадах інклюзивності й безбар'єрності;

формування вміння підтримувати безпечне, вільне від насильства й цькування освітнє середовище, у якому забезпечено атмосферу довіри;

розуміння важливості налагодження стосунків із здобувачами освіти, їхніми батьками на основі взаємної поваги, відкритого діалогу та партнерської взаємодії;

ознайомлення педагогічних працівників із сучасними підходами до формування в здобувачів освіти громадянської активності, патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурних надбань і традицій, державної мови;

формування здоров'язбережувальної компетентності педагогів, зокрема в аспектах профілактики травматизму, охорони життя і здоров'я здобувачів освіти, розвитку культури безпечної поведінки;

забезпечення практичної спрямованості підвищення кваліфікації через використання інтерактивних методів навчання, практичних занять (семінарів, практикумів, майстер-класів, обмін досвідом між учасниками) тощо;

розвиток готовності до безперервного професійного самовдосконалення, рефлексії та навчання впродовж життя.

Компетентності, що вдосконалюватимуться:

Відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 року № 1225: предметно-методична (А2), психологічна (Б1), емоційно-етична (Б2), компетентність педагогічного партнерства (Б3), інклюзивна (В1), здоров'язбережувальна (В2), здатність до навчання впродовж життя (Д1).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Після завершення навчання слухач (слухачка):

розуміє методологію інтеграції наскрізних ціннісних ліній у зміст навчальних предметів та інтегрованих курсів НУШ;

усвідомлює психолого-педагогічні механізми трансформації знань про моральні норми у внутрішні переконання, стійкі ціннісні орієнтири та повсякденну поведінку учнів;

вміє проєктувати наскрізний виховний процес, ефективно поєднуючи ціннісний потенціал урочної, позаурочної діяльності та освітнього простору школи;

володіє інноваційним методичним інструментарієм (кейс-технології, форум-театри, Service Learning / «Навчання через служіння», благодійні хакатони, медіаквести) для розвитку м'яких навичок (*soft skills*), критичного мислення та інформаційної стійкості підлітків;

упроваджує партнерські суб'єкт-суб'єктні практики взаємодії з учнями, що сприяють передачі ініціативи виховного процесу до дитячого та учнівського самоврядування;

організовує безпечне, недискримінаційне, інклюзивне та психологічно комфортне освітнє середовище на засадах взаємоповаги, прав людини та цінування різноманіття;

будує взаємодію з усіма учасниками освітнього процесу (учнями, батьками, колегами, громадою) на принципах педагогіки партнерства, академічної доброчесності та толерантності;

здійснює просвітницьку діяльність щодо формування в учнів свідомого ставлення до власного здоров'я, безпеки життєдіяльності, санітарії та екологічної відповідальності;

здатний(а) до професійної рефлексії, постійного саморозвитку та супервізії/супроводу колег у питанні розбудови ціннісно-орієнтованого освітнього середовища.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації: оцінювання результатів підвищення кваліфікації здійснюється на засадах об'єктивності, відкритості, прозорості, академічної доброчесності та відповідності меті програми й очікуваним результатам навчання.

Для оцінювання результатів навчання використовуються такі інструменти:

тестові завдання для перевірки теоретичних знань за змістовими модулями програми;

поточні практичні завдання, спрямовані на аналіз виховних ситуацій, розв'язання педагогічних кейсів, моделювання ціннісно-орієнтованих уроків та позаурочних заходів, розроблення елементів наскрізного планування, інтерактивних виховних форматів і методичних матеріалів;

рефлексивні вправи, самооцінювання результатів професійного розвитку та презентація власних виховних практик.

Підсумковий рівень навчальних досягнень слухачів визначається за такими критеріями:

виконання тестових завдань із результатом від 70 % до 100 % правильних відповідей;

здатність застосовувати набуті знання та вміння для розв'язання виховних задач, моделювання ціннісно-орієнтованих занять та інтеграції наскрізних ліній у педагогічну практику;

рівень професійної активності, рефлексивності та готовності до впровадження інноваційних виховних технологій і практик педагогіки партнерства в освітній процес НУШ;

здатність до самооцінювання, аналізу власних виховних результатів, визначення напрямів подальшого фахового вдосконалення та проєктування індивідуальної траєкторії професійного зростання.

Результати підвищення кваліфікації визнаються такими, що досягнуті, якщо слухач (слухачка) успішно виконав(ла) передбачені програмою види навчальної діяльності та продемонстрував(ла) рівень засвоєння змісту програми не нижче 70 %.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: свідоцтво (сертифікат) про підвищення кваліфікації відповідно до встановленого зразка обсягом 30 годин / 1 кредит ЄКТС.

Вартість програми: узгоджується додатково (враховуючи кількість слухачів).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено формування та розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників відповідно до Професійного стандарту вчителя та сучасних вимог до організації освітнього і виховного процесу на засадах ціннісно-орієнтованого підходу.

Особливістю практичної підготовки є її практико-орієнтований характер; навчальний план передбачає аналіз і моделювання конкретних психолого-педагогічних та виховних ситуацій, розроблення інтегрованих поурочних планів, проєктів та методичних конспектів, спрямованих на наскрізне формування цінностей в умовах реалізації державних освітніх стандартів, а також виконання практичних завдань із використанням цифрових сервісів та онлайн-платформ для створення інтерактивного виховного контенту, проведення онлайн-моніторингу ціннісних орієнтирів та ефективного управління цифровим виховним простором класу.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчально-методичних матеріалів, виконання тестових та практичних завдань (за потреби).

Підсумкові заходи передбачають участь слухача курсів та виконання підсумкового тестування з метою перевірки рівня засвоєння теоретичного змісту програми та сформованості професійних компетентностей.

Зміст програми складається з 2-ох модулів та 13-ти взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за програмою слухачі складають підсумковий тест. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, – 100 балів. Прохідний бал – 70. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують сертифікат про підвищення кваліфікації.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 10 год – лекційні заняття, 14 год – практична робота, 2 год – самостійна робота, 4 год – контрольні заходи.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем		Кількість годин				Усього
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи		
МОДУЛЬ 1. Методологічні засади та інструментарій моделювання наскрізного виховного процесу						

Тема 1.1. Сутність наскрізного виховного процесу та його особливості в НУШ	2				2
Тема 1.2. Розвиток виховної системи ЗЗСО як механізму наскрізного формування цінностей		2			2
Тема 1.3. Сучасні методи та методика системного формування цінностей	2				2
Тема 1.4. Виховні технології: формування цінностей особистості		2			2
Тема 1.5. Практика розгортання емоційно-ціннісної діяльності учнів		2			2
Тема 1.6. Інструментарій діагностики цінностей для потреб НУШ		2			2
Разом за модулем	4	8			12
МОДУЛЬ 2.					
Ціннісні орієнтири та змістове наповнення освітнього процесу в НУШ					
Тема 2.1. Компетентнісний підхід у системі професійного розвитку педагогічних працівників: можливості та перспективи	2				2
Тема 2.2. Виховні орієнтири цінностей та наскрізність виховної складової навчального заняття		2			2
Тема 2.3. Вплив інформаційного простору на формування та деформацію особистісних цінностей та ідентичності		2			2
Тема 2.4. Цінності безпечного освітнього середовища сучасного закладу освіти	2				2
Тема 2.5. Формування громадянських цінностей та демократія шкільного життя			2		2
Тема 2.6. Цінності сталого розвитку та їх інтеграція в освітній простір		2			2
Тема 2.7. Формування особистих цінностей, що впливають на фінансові цілі людини		2			2
Разом за модулем	4	8	2		14
Підсумкові заходи				4	4
Усього	8	16	2	4	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1.

Методологічні засади та інструментарій моделювання наскрізного виховного процесу

Тема 1.1. Сутність наскрізного виховного процесу та його особливості в НУШ

Виховний процес та характеристика його компонентів. Соціальне замовлення, мета, цілі, завдання, задачі виховання відповідно до потреб НУШ. Складові основного змісту виховання та інноваційні методи, засоби і технології виховання. Спрямування педагогічної та управлінської діяльності на досягнення виховної мети і завдань та перетворення особистісних властивостей і якостей вихованців.

Структурування виховного процесу за рівнями навчання. Узгодження функцій виховного процесу (соціально-адаптивних, ціннісно-орієнтаційних, корекційно-розвивальних, інформаційно-комунікативних та ін.) та створення організаційно-педагогічних умов їх реалізації в НУШ. Роль цінностей у різних видах ціннісно-орієнтованої діяльності. Синтез виховання, навчання, розвитку і соціалізації особистості у наскрізному процесі виховання цінностей в сучасному ЗЗСО.

Результативність виховного процесу. Якості та риси характеру особистості, патріота, інноватора. Види моніторингу освіти. Моніторинг якості виховання та вихованості особистості. Індикатори національно-патріотичного виховання.

Тема 1.2. Розвиток виховної системи ЗЗСО як механізму наскрізного формування цінностей

Становлення української школи та системний підхід до виховання. Українська національна система виховання. Орієнтація на цінності сучасної концепції виховання. Зміна виховної парадигми на основі системи цінностей та національного контексту виховання. Виховання цінностей та шляхи інноваційного розвитку освіти та виховання.

Педагогічна система. Інновації у виховних системах. Особливості виховних систем. Характеристика моделей виховання. Виховний аспект становлення інноваційної школи. Освітній процес як спосіб функціонування виховної системи.

Заклад освіти як виховна система. Лінії вибору виховних стратегій розвитку закладу освіти та виховний цілей педагогічної діяльності. Структура та компоненти виховної системи закладу освіти. Організаційно-педагогічні умови функціонування закладу освіти як виховної системи. Технологія створення комплексної системи виховання в українській школі.

Тема 1.3. Сучасні методи та методика системного формування цінностей

Методи виховання, їх класифікація та сучасне значення. Методи та виховні інваріанти розвитку особистості. Методи особистісно зорієнтованого освітнього процесу. Метод самопрезентації особистості. Особливості методики та методи духовно-морального виховання. Актуальні методи національно-патріотичного виховання.

Методи навчання цінностей та методика їх формування. Системні методи навчання цінностей: первинне засвоєння інформації, пояснення і керована дискусія, рольова гра та емоційне зараження. Принагідні методи навчання цінностей та подача цінностей у контексті предмета діяльності чи людських стосунків: приучування, переконання, навіювання тощо. Метод насадження ідеології. Особливості застосування методів протиставлення, заборон і застережень та виховання власним прикладом. Переорієнтація намірів і зусиль вихованця та добро, позив і критичне, креативне та піклувальне мислення. Увага до вияву волі особистості та виховання особистісної гідності.

Мотиваційно-ціннісна детермінованість виховання вчинком. Вчинкова життєва сфера особистості. Система позитивних вчинків як виховна взаємодія у ЗЗСО. Почуття успіху у вихованні. Педагог у просторі вчинку.

Тема 1.4. Виховні технології: формування цінностей особистості

Виховна технологія як система конкретних засобів виховного впливу, на учнів та учнівський колектив. Виховна технологія як система спеціальних педагогічних прийомів, спрямованих на досягнення визначеної мети виховання. Виховна технологія як закінчена частина виховної методики. Педагогічний прийом як виховна технологія. Виховна технологія соціально-педагогічної підтримки учня. Виховна технологія особистісно розвиваючого спілкування.

Розвиток виховання як ряд послідовних кількісних і якісних змін, яких зазнає особистість під час власного зростання. Ціннісна система в розвитку особистості та сучасні виховні технології. Природні задатки і здібності: їх взаємозв'язок під впливом виховання. Цілеспрямоване створення емоційно збагачених ситуацій успіху особистості. Емоції та індивідуальна рефлексія у розв'язанні виховних завдань.

Структура цінності. Технологія творення цінності: моделювання ціннісних орієнтацій, установок та ставлень у структурі цінності особистості та досягненні очікуваних результатів виховання. Цінність як соціально-динамічна якість особистості. Цінності як досвід, еталон, сенс людського життя. Цінність як практична здатність компетентної особистості. Цінність як вихована у свідомості особистості значущість сприйняття нею навколишньої дійсності.

Тема 1.5. Практика розгортання емоційно-ціннісної виховної діяльності учнів

Виховне спрямування моделей виховання та виховних систем ЗЗСО. Приклади адаптивної (приспосовницько-соціалізуючої) та гуманістично орієнтованої моделей виховання. Ціннісна система у вихованні особистості та згуртування навколо виховної мети учасників освітнього процесу. Проектування виховних орієнтирів цінностей на вибір форм і методів виховання особистості. Досвід організації ціннісно-орієнтаційної діяльності та міжособистісної взаємодії дітей та учнівської молоді. Смыслжиттєві цінності школярів основної та старшої школи.

Практичні аспекти виховання, їх змістова перевага та наявні проблеми. Особливості емоційно-аргументованих чинників виховання цінностей в умовах ЗЗСО. Вікова трансформація та соціальні межі у вихованні цінностей. Розвиток ціннісного світу особистості. Мистецтво виховної педагогічної діяльності у закладах освіти. Практика позакласної, позашкільної виховної роботи та співпраці з громадськими виховними інститутами.

Домінанти та виховні акценти практики виховання цінностей. Індивідуальний досвід виховних дій та виховної взаємодії з виховання цінностей. Тенденції та реалії виховання сучасної молоді на засадах цінностей: точки дотику та розмежування. Активність ціннісної діяльності особистості та самоактуалізація у виборі майбутньої професії.

Тема 1.6. Інструментарій діагностики цінностей для потреб НУШ

Пошук спільних прийнятих цінностей виховання особистості. Відповідність системи спільних цінностей потребам НУШ. Загальний перелік та систематизація необхідних цінностей для виховання особистості. Систематичний аналіз вихованцем власних і чужих вчинків.

Діагностичний інструментарій важливості цінностей для потреб НУШ. Методика вивчення особистих і вольових якостей особистості. Методика вивчення емоційних переживань особистості. Опитувальники визначення важливості цінностей для освітнього процесу ЗЗСО. Факторно-критеріальна модель національно-патріотичної вихованості особистості. Вагомість критеріїв і показників вихованості та їх прогнозування щодо вибору змісту виховання цінностей.

Вимоги до проведення моніторингу та оцінювання виховання. Моніторинг ефективності виховання цінностей. Методи і конкретні методики проведення моніторингу виховання. Підготовчий, практичний та аналітичний етапи моніторингу виховання. Практика обговорення результатів моніторингу ефективності виховання цінностей у ЗЗСО.

МОДУЛЬ 2.

Ціннісні орієнтири та змістове наповнення освітнього процесу в НУШ

Тема 2.1. Тема 2.1. Компетентнісний підхід у системі професійного розвитку педагогічних працівників: можливості та перспективи

Компетентнісний підхід як основа професійного розвитку педагогічних працівників, підвищення їхньої професійної мобільності, здатності до адаптації в умовах освітніх змін та готовності до впровадження нових стандартів у професійній діяльності.

Теоретичні та практичні аспекти реалізації компетентнісного підходу в системі професійного розвитку педагогічних працівників закладів освіти в умовах Нової української школи. Сучасні тенденції щодо формування готовності педагогічних працівників до безперервного професійного розвитку, самоосвіти, рефлексії власної професійної діяльності, визначення індивідуальних професійних потреб і побудови персональної траєкторії професійного зростання.

Сучасні підходи до розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників, можливості формальної, неформальної та інформальної освіти, інноваційні форми й технології професійного навчання. Особливості організації та проходження підвищення кваліфікації педагогічних працівників на цифровій платформі «Вектор», можливості вибору програм підвищення кваліфікації, форм і напрямів професійного розвитку відповідно до індивідуальних професійних потреб.

Розвиток здатності педагогічних працівників застосовувати набуті знання та компетентності для вдосконалення освітнього та управлінського процесів, упровадження сучасних педагогічних технологій навчання й виховання, цифрових інструментів та інноваційних освітніх практик.

Тема 2.2. Виховні орієнтири цінностей та наскрізність виховної складової навчального заняття

Виховні орієнтири залучення учнів до різних форм та творчої ціннісно-орієнтованої діяльності. Створення цілісної моделі виховання загальнолюдських, національних і європейських цінностей. Виховне значення компетентності як готовності та здатності особистості чинити морально і відповідально на основі цінностей, світоглядних орієнтирів та етикету.

Наскрізність виховної складової навчального заняття, цілісного змісту навчального заняття та його спрямування на суспільні цінності в НУШ (повага гідності, прав і свобод людини, цінності демократії, розвитку критичного, креативного і піклувального мислення). Ефективність виховного процесу та атмосфера довіри, доброзичливості, взаємної підтримки між його учасниками. Наскрізні змістові лінії як світоглядні соціально-значимі

надпредметні теми, які допомагають формуванню уявлень про суспільство в цілому та розвивають здатність застосовувати отримані знання, навички, ціннісні ставлення у різних життєвих ситуаціях.

Особливості діяльності класного керівника з реалізації орієнтирів виховання.

Тема 2.3. Вплив інформаційного простору на формування та деформацію особистісних цінностей та ідентичності

Інформаційний простір як середовище соціалізації. Трансформація поняття особистісних цінностей в умовах цифрової епохи. Цінності як основа ідентичності. Як інформаційний простір формує цінності. Проблема «кліпового мислення». Механізми впливу інформаційного простору на свідомість та ідентичність. Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності. Алгоритми та персоналізація. Медіаманіпуляції та пропаганда. Інформаційні атаки на ідентичність. Формування особистісних цінностей у цифровому середовищі: позитивний та негативний впливи. Деформація ідентичності під впливом цифрового середовища. Розмитість меж особистості. Фрагментація ідентичності. Заміщення власних цінностей зовнішніми. Вплив інформаційного простору на молодь. Механізми захисту цінностей і ідентичності. Медіаграмотність. Ціннісна стійкість. Цифрова гігієна. Освітні програми та роль педагогів.

Тема 2.4. Цінності безпечного освітнього середовища сучасного закладу освіти

Поняття безпечного середовища в нормативно-правових документах. Державне та громадське замовлення на створення безпечних умов в закладах освіти. Основні напрями виховання щодо створення безпечного освітнього середовища: протидія булінгу (цькуванню) та торгівлі людьми в закладі освіти, профілактика домашнього насильства, запобігання правопорушень та злочинності, попередження вживання наркотичних та психотропних речовин.

Ціннісні складові формування освітньо-розвивального безпечного середовища: профілактика та інформування, діагностика рівня благополуччя в закладі освіти та учнівському колективі, реагування на події і обставини насильства, напрями корегувальної діяльності тощо. Права та обов'язки учасників освітнього процесу. Правила і настанови для учнів.

Навчально-методичне забезпечення процесу формування безпечного освітнього середовища. Міжвідомча координація суб'єктів протидії насильству. Основні напрями самоосвітньої діяльності з означеної проблеми. Кейси педагогічних ситуацій.

Тема 2.5. Формування громадянських цінностей та демократія шкільного життя.

Значення громадянських цінностей у сучасному суспільстві
Поняття громадянських цінностей.

Основні громадянські цінності: свобода та відповідальність; справедливість і рівність; повага до прав людини; солідарність та взаємодопомога; громадянська активність; толерантність і культурна різноманітність; повага до закону та державних інституцій; патріотизм і національна свідомість.

Роль школи у формуванні громадянських цінностей. Школа як перша демократична інституція в житті дитини. Модель «школа як громадянське суспільство у мініатюрі».

Демократія шкільного життя: сутність і принципи. Поняття «демократія шкільного життя». Основні принципи демократичної школи: участь здобувачів освіти у прийнятті рішень; повага до думки кожного; прозорість правил і процедур; партнерство між учителями, учнями й батьками; справедливість та недискримінація; відкритість до діалогу й обговорення.

Практичні механізми демократії у школі. Учніське самоврядування. Участь у прийнятті рішень. Проектна та волонтерська діяльність. Демократичний стиль викладання.

Формування громадянських компетентностей. Ключові складові громадянської компетентності. Роль навчальних предметів.

Педагогічні умови формування громадянських цінностей. Виклики та ризики. Переваги демократичного шкільного середовища.

Тема 2.6. Цінності сталого розвитку та їх інтеграція в освітній простір

Сутність концепції сталого розвитку. Сталий розвиток як модель розвитку суспільства, що забезпечує потреби нинішнього покоління без загрози можливостям майбутніх поколінь.

Основні цінності сталого розвитку: екологічні, соціальні, економічні, глобальна відповідальність.

Освіта для сталого розвитку (ОСР). Цілі та завдання ОСР.

Ключові компетентності ОСР: системне мислення; управління складністю та невизначеністю; критичне мислення; прийняття рішень на основі цінностей; уміння діяти колективно; планування та відповідальне лідерство; екологічна грамотність; соціальна відповідальність та громадянська активність.

Інтеграція цінностей сталого розвитку в освітній простір:

- на рівні змісту освіти;
- на рівні методів навчання;
- на рівні шкільного (освітнього) середовища;

- на рівні взаємодії з громадою.

Виклики впровадження цінностей сталого розвитку в освіту. Переваги впровадження ОСР для суспільства і здобувачів освіти.

Тема 2.7. Формування особистих цінностей, що впливають на фінансові цілі людини

Взаємозв'язок цінностей і фінансової поведінки. Поняття особистих цінностей у контексті фінансової поведінки. Сутність цінностей. Цінності – це стійкі переконання про те, що важливо, правильно й бажано в житті та їх вплив на пріоритети, вибір діяльності, спосіб використання ресурсів.

Роль цінностей у фінансовій сфері. Типи особистих цінностей, що впливають на фінансові цілі: матеріальні, сімейні, освітньо-професійні, соціальні та гуманістичні, цінності автономії та свободи, екологічні.

Вплив особистісних установок і життєвого досвіду. Механізм формування фінансових цілей на основі цінностей. Визначення головних життєвих сфер – сім'я, кар'єра, здоров'я, розвиток, подорожі, безпека, самореалізація.

Відповідність між цінностями й ресурсами. Формування цілей за принципом SMART: конкретність, вимірюваність, досяжність, актуальність, обмеженість у часі.

Ієрархія цілей: короткострокові (3–12 місяців); середньострокові (1–5 років); довгострокові (5+ років).

Фінансова поведінка та її залежність від цінностей. Типові фінансові стилі. Психологічні бар'єри. Роль емоцій у фінансових рішеннях.

Інструменти розвитку фінансової свідомості та ціннісного самовизначення. Саморефлексія та робота з цінностями. Фінансова освіта. Планування та системність. Соціальна відповідальність.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Аналіз ситуацій / кейсів (розбір та аналіз складних педагогічних ситуацій з досвіду слухачів; моделювання емоційно-ціннісних виховних ситуацій та етичних дилем).

2. Розроблення методичних матеріалів (розробка алгоритмів інтеграції наскрізних ціннісних ліній у зміст навчальних предметів та інтегрованих курсів НУШ; створення сценаріїв інноваційних виховних заходів (форум-театрів, інтерактивних квестів, Service Learning проєктів); підготовка дидактичних карт, візуальних матеріалів та інструкцій для розвитку м'яких навичок (*soft skills*)).

3. Практичні тренінгові вправи (моделювання фасилітованих дискусій та етичних бесідах у форматі рольових ігор; групова робота з розробки інструментів суб'єкт-суб'єктної взаємодії та підтримки учнівського самоврядування; відпрацювання технік педагогіки партнерства у модельно-ігрових ситуаціях).

4. Проектна робота (конструювання ціннісно-орієнтованого компонента навчального заняття або інтегрованого уроку; розробка та захист мініпроектів соціально-громадянської дії).

5. Виконання тестових / діагностичних завдань (розробка та апробація опитувальників, карт спостереження та рефлексивних анкет для моніторингу ціннісних орієнтирів учнів; самодіагностика рівнів сформованості власних ціннісно-орієнтованих та виховних компетентностей).

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. У чому полягає зміст поняття «наскрізний виховний процес» у контексті реформи НУШ?
2. Які професійні та особистісні якості вимагає від класного керівника/вчителя функція фасилітатора й ментора учнівських соціальних ініціатив?
3. Які організаційно-педагогічні умови є визначальними для перетворення учнівського колективу на безпечний простір спільного розвитку та самовираження?
4. Які етичні та методичні обмеження існують під час проведення моніторингу ціннісних орієнтирів учнів і як забезпечити об'єктивність результатів?
5. Як ефективно інтегрувати наскрізні виховні лінії у зміст уроків природничо-математичного чи гуманітарного циклів без втрати часу на засвоєння академічного матеріалу?
6. Які психологічні маркери свідчать про деформацію особистісних цінностей підлітка під впливом деструктивного контенту в соціальних мережах?
7. Професійний стандарт вчителя та виховний потенціал НУШ: розбудова партнерського освітнього середовища як основа професійної діяльності педагога.
8. Педагогіка партнерства та учнівське самоврядування: механізми делегування повноважень, співуправління та залучення здобувачів освіти до прийняття рішень у школі.
9. Демократизація освітнього простору: реалізація принципів академічної доброчесності, інклюзивності, недискримінації та прозорості у шкільному житті.
10. Служба порозуміння та шкільна медіація: відновний підхід, ефективні техніки ненасильницького спілкування та запобігання конфліктам в учнівському колективі.
11. Демократичне лідерство та громадська активність педагога: партнерство школи, родини та місцевої громади в реалізації соціальних проектів та волонтерських ініціатив.
12. У чому полягає роль класного керівника у формуванні культури толерантності та емпатії серед учнів щодо дітей з особливими освітніми потребами?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 31 жовтня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 31 жовтня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
3. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 № 1841-III : станом на 12 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII : станом на 22 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
5. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX : станом на 01 січня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
6. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : Указ Президента України від 25.05.2020 № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
7. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 р. № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
9. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами) : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
10. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 06.11.2025).
11. Положення про атестацію педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.09.2022 № 805 (зі змінами). URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1649-22#Text>
06.11.2025).

(дата звернення:

12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення типових програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.10.2025 №1349.

13. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity> (дата звернення: 06.11.2025).

14. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей», рекомендована Інститутом проблем виховання НАПН України (протокол від 02.07.2018 № 06). URL: <https://ipv.org.ua/prohrama-nova-ukrainska-shkola/>

Основна література

1. Аналіз стану утвердження української національної ідентичності: препринт / І. Д. Бех, К. О. Журба, Л. В. Канішевська, А. В. Корнієнко, Р. В. Малиношевський, О. Д. Рейпольська, О. В. Мусієнко. ІваноФранківськ: НАІР, 2024. 36 с.

2. Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей / І. Д. Бех // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. – 2017. - Вип. 1. - Кн.1. – С. 6-20.

3. Бех, І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. – Київ : Академвидав, 2012. – 256 с.

4. Готовність до професійного саморозвитку педагога Нової української школи : колективна монографія / за заг. ред. А. Л. Черній ; упор. В. М. Бордюк. Рівне : РОППО, 2023. 244 с.

5. Гриневич Л., Божинський В., Крижановська В. Презавантаження реформи «Нова українська школа»: впровадження нового змісту базової середньої освіти : Аналітична записка. Серія «Освіта України під час війни». Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024. 17 с. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/NUSH>

6. Журба К.О. Формування національної ідентичності зростаючої особистості в умовах воєнного стану: досвід експериментальної реалізації // Вісник НАПН України, 2023, 5(1). С.1 – 6.

7. Інноваційні практики Нової української школи : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. Л. Черній ; упор. В. М. Бордюк, Т. М. Гавлітіна. Рівне : РОППО, 2023. 134 с.

8. Капустіна О. І. Генеза понять «цінностей», «соціальні цінності», виховання соціальних цінностей у майбутніх педагогів дошкільної освіти / О. І. Капустіна // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. - 2019. - № 65. - С. 18-28.

9. Національна солідарність учнівської і студентської молоді в умовах війни і повоєнного часу: монографія / Журба К. О., Бех І. Д., Коломось Г.

А., Трейтяк Д. В., Федоренко С. В., Шкільна І. М.; за ред. К.О. Журби. Івано-Франківськ: НАІР, 2025. 188 с.

10. Perezавантаження НУШ: практичні орієнтири для вчителів початкової школи / автори: Р. Шиян, Ю. Романенко, В. Терещенко, О. Мірошникова, О. Коршунова, О.Романюк, С. Гарна, І. Ліпчевська, І. Забава, Б. Смаль. Київ, 2025, 116 с.

11. Світове дослідження цінностей 2020 в Україні / Л. Акуленко, О. Балакірева, І. Волосевич та ін. ; Український культурний фонд. – Київ : Український центр європейської політики, 2020. – 216 с.

12. Утвердження української національної та громадянської ідентичності Монографія / [Журба, К. О., Бех, І.Д., Бойко, С. М., Євтушок, В. А., Гаряча, С. А., Канішевська, Л.В., Кучинська, І. О. Кучинський, С. А. Лісовець, О. В., Нестайко, І. М., Павлова, Л. М, Рагозіна, В. В, Рейпольська, О.Д., Сеньовська, Н. Л., Толочко, С.В., Федоренко, С.В., Шкільна, І. Миколаївна and Ясько, В. А.]. Київ: «Компрінт», 2024. 232 с.

13. Ціннісні орієнтири сучасної української школи [Електронний ресурс]. / Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2019. – 63с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentasia-Roman-Stesichin.pdf> (дата звернення 23.11.2025).

Додаткова література

1. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний посібник педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с.

2. Давидюк Н.Ю., Мінакова Н.Г. Упровадження Програми національного виховання в закладах освіти Рівненщини на 2020–2025 роки: успішні практики, 2025. Том 121 № 1 // Нова педагогічна думка. С. 94–99.

3. Мова війни: нові слова, нові значення, нове сприйняття: практичний посібник / упоряд. М. Мазурок, Л. Заводна. Рівне: РОППО. 2023.

4. Почапська О. І. (Не)безпека в цифровому світі. Навчальний посібник / Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 59 с.

5. Прокачуємо СЕЕН: колекція практик для дорослих і дітей: навч.-метод. посібник / Н. Валуєвська; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка. Х., 2023. 42 с.

6. Сучасні підходи до виховання особистості дитини в закладах загальної середньої та позашкільної освіти : методичний посібник / за ред. А.Л. Черній; упоряд. Н.Ю.Давидюк, Н.Г.Мінакова. Рівне : РОППО, 2022. 86 с.

7. Фемінітиви: потреба часу чи данина моді? Практичний посібник / упоряд. М. Мазурок, Л. Заводна. Рівне: РОППО, 2025. 56 с.